

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Historia Zaringo Badensis

Schöpflin, Johann Daniel

Carolsruhae, 1766

Caput XII. Carolus Wilhelmus [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-295072](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-295072)

CAPUT XII.

CAROLUS WILHELMUS.

A. 1709 - - 1738.

§. I.

Carolus Wilhelmum fingens alma rerum mater ^{Ortus} _{ejus.} Natura, dubia fuisse videtur, Herculem an Amorem formaret. Formavit utrumque. In eo ornando Veneres & Gratiae fuerunt Naturae ministræ. Post atrox belli septennalis Europæi incendium, pace Neomagi terra marique conclusa, Carolus Wilhelmus lucem aspexit Caroloburgi, die 28. Januarii A. 1679. vera Pacis propago. Erectam & vividam indolem mirati sunt doctores, qui scientias & artes instillabant ephebo.

Adolescens Laufannam & Genevam missus est A. 1690. ^{Studia li-} _{terar.} quum Palatia, Arces, Castella, urbes, oppida, vici & villæ Marchionatus Badensis, bellico nuper incendio flagrantibus, adhuc fumassent. Elegantioribus ibi literis incubuit strenue; ut juvenis privatus. Ex Helvetia redux, A. 1692. profectus est Trajectum ad Rhenum; politicis & Juris publici disciplinis, Principi regenti futuro præsertim necessariis, operam daturus. Tantis ardor fuit

CAROL.
WILHEL.

Principis ephēbi, ut ab ore Professorum assiduus hæreret auditor, ipseque sententias & præcepta eorum avidus suo calamo exciperet; domum reportaturus thesauros, quos suo tempore in Marchiæ suæ finem effunderet. Scripta hæc hodieque in scriniis Aulæ servantur.

§. II.

Itinera
Anglic.

Trajecto in Angliam vicinam mari, A. 1693. bis iter suscepit. Primum cum Gemmingio, suo Ephoro, solus, ubi Regiam Aulam, Magnates, Viros illustres & doctos omnis generis, Urbes, Emporia, Portus, Academias adiit, nihil visu dignum omittens; mense Junio redux Trajectum.

Fine anni Ludovicus Bada-Badensis quum in Angliam transfret; de belli ad Rhenum, contra Gallos gerendi, summa deliberaturus cum Rege, juvenis Marchio agnatum comitatus est; tanti Herois vestigia in ipso quoque secuturus itinere. Helvet-flusii duo Marchiones quum conscenderent navem, exorta fuit tempesta, transitum quæ prohibitura videbatur. At necessario transeundum. Liberis tum carebat Ludovicus Wilhelmus. Carolus Wilhelmus sedecimo ætatis anno, cum unico fratre, unica spes fuerat Domus. Gloria & spes tantæ profapiæ credita tum ventis & fluctibus maris. Julii Cæsaris exemplo Heros Badensis navarchum excitare tum poterat, Ludovicum vehis & Ludovici fortunam. Ad Withaliam appulit navis undecimo Januarii. Amicitiae testimonia, honores, quibus a Rege & ab omni ejus Aula exce-

ptus est Ludovicus Wilhelmus, in ejus vita exposui. (a) Rediit ad Batavos die 14. Martii 1694.

CAROL.
WILHEL.

Primum iter in Angliam Principi nostro fuit utile; alterum fuit gloriosum. Agnatus & comes itineris tanti Herois spem Anglis injecit Principis, non Domui tantum suæ, sed & universæ Germaniæ futuri ornamento.

§. III.

Ex Britannia redux agnatum in castra sequi decrevit. Interfuit tum quoque bello patruus, Carolus Gustavus, in Circulo Suevico tormentorum Præfectus. Tantis sub præsidibus tirocinia militiæ A. 1694. fecit Carolus Wilhelmus; a Musis ad Bellonam progressus; in cujus schola ille tam celeriter ac in altera profecerat.

Tirocin.
militiæ.

Vix reversus e castris, ante finem anni, Italiam petiit; Iter Ital. admiranda veteris & junioris ævi monumenta visurus. Ad infimam usque penetravit Italiam; peregrinator curiosus; in reditu Casalæ urbis obsidioni interfuit. Florentia terræ motu quassata, domus, quam Princeps noster inhabitaverat, concidit, quum ex ea vix pedem promovisset.

Denique aliud majoris momenti iter per præcipuas Germaniæ septentrionalis Regionis Daniæque Regnum Carolus Wilhelmus A. 1696. medios inter belli tumultus suscepit; profecturus in

Iter Sæ-
cicum.

Y y 3

(a) Tom. III. pag. 213.

CAROL.
WILHEL.

Sueciam, ut ibi Regem & Regiam matrem, materteram suam, inviseret, quæ sui ex sorore nepotis fortunæ & gloriæ generosè invigilaverat. Appulit ibi Martio mense.

§. I V.

Spes ma-
trim.Sue-
cici.

Hedwigis Eleonora, Caroli Gustavi, Regis Sueciæ, vidua, ex Holfatiæ Ducum familia prodiens, Hedwigi Sophiæ, primogenitæ Caroli XI. Regis filiæ, nepti suæ, Carolum Wilhelmum destinaverat maritum. Rex & omnis Regia Aula florentissimum septendecim annorum adolescentem omnibus amicitia testimoniiis excipiebant. Matrimonio hoc Regia Suecica Domus cum Marchica Badensi perpetuo sanguinis vinculo jungenda videbatur. At res caruit successu. Princeps maritandus, non satis cautus, & liberius vivens, displicuit Suecis, ubi severiores illo tempore mores regnabant.

Enimvero monitore & consilio egens juvenis Princeps, comites habuerat, experientia rerum destitutos & consilii inopes, in quibus præsidium ille nullum invenit, sibi soli relictus. Amissa matrimonii spe, post septem ibi mensium moram, Holmia profectus est.

Res, ut geri debuerat, si gesta fuisset, Regium in Domo Badensi jam diadema splenderet. Bipontino-Palatinis apud Suecos extinctis, virtute matrimonii hujus successissent Badenses; Hasso-Cassellanis & Ducibus Holfatiæ exclusis, qui jus suum à Caroli XI. filiabus deducunt, quarum senior Hedwigis Sophia,

Carolo Wilhelmo destinata, dein nupsit Friderico IV. Hofatiæ Duci, unde Hofatici juris in Suecicam coronam origo. (b)

CAROL.
WILHEL.

§. V.

Quam Suecîa Carolo Wilhelmo recusaverat conjugem, ei obtulit Wirtenberga; reciproco utriusque Domus matrimonio læta; quæ Principem Virginem Durlacensi Domui dedit, ut ex eadem Principem pro Wirtenbergica acciperet Domo. Ceremonia duplex A. 1697. peracta; tempore, quo Pace Rivicensi reddita fuit Germaniæ quies; infecuta Caroli II. Regis Hispaniæ morte de novo turbanda.

Matrim.
Wirtenb.

Enimvero novi seculi ortus novæ quoque tempestatis bellicæ epocha fuit, quæ tredecim per annos per Europam detonuit; cujus prima fulmina plerumque ad Rhenum & in Marchia vibrantur. Fida hæc Rheni & Germaniæ custos; novennialibus belli præcedentis furoribus agitata, nondum respiraverat, quum novum in ea belli resurgeret theatrum; in quo Carolus Wilhelmus omnium judicio strenuus comparuit athleta; magno agnati sui, Ludovici Badensis, animatus exemplo.

Bellum
de suc-
cess. Hi-
span.

(b) Domus Durlacensis, extincto Carolo XII. Sueciæ Rege, jus in Sueciæ Regnum alio ex fonte derivavit GOTTFRIDUS RUHLMANNUS, Confiliarius Schwarzburgicus, qui scripto, A. 1722. typis vulgato, ostendere studuit, in Regium Sueciæ solium Carolo Wilhelmo Badensi potius, quam Carolo Friderico, Hofatiæ Duci, & Gustavo Samueli Bipontino jus competere, gradu prior quod esset. Jus Badense autem a Christina Magdalena Bipontina, Caroli IX. Regis nepte, Friderici Magni matre, Caroli Wilhelmi Marchionis avia, deducit.

CAROL.
WILHEL.

Conscribendus ad defensionem miles, parandæ legiones, constituendi militares Præfecti. Sueviæ Ordines, quibus virtus Marchionis juvenis nota, Tribuni militum summiq̃ue vigiliarum Præfecti munus ei contulerunt unanimes.

§. VI.

Obsidio
Landav.

A. 1702. bellum a Cæsare & Imperio declaratum est Gallis. Landaviæ obsidio a Ludovico Badensi, belli duce, suscepta; in qua singularem egregiæ fortitudinis sibi laudem Marchio noster comparavit. Hostis die 14. Aug. ex urbe erumpens, ex vallis, quæ circumdabant urbem, jam ejecerat Cæsareos. Carolus Wilhelmus, revocatis in pugnam militibus, tanta vi repulit hostes, festinato ut cursu repeterent urbem. Marchio fortiter dimicans, grave vulnus in femore accepit, ex quo diu decubuit. (c) Josephus, Romanorum Rex, literis ad Carolum datis, magnam ei fortitudinis laudem adseribit.

Proelium
ad Frid-
ling.

Restitutus a vulnere, ad copias, quæ tuendæ Brigoviciæ ad Fridlingam substiterant, eodem anno se contulit. Galli, cum valido exercitu Rhenum ad Huningam transgressi, tanta vi Cæsareos, viribus inferiores, adorti sunt, ut equitatu primo impetu pul-

(c) MARTINIERIUS in *Historia Ludovici XIV.* Principem nostrum in opugnanda urbis obsessæ fossa una cum Comite Sueffionense & Comite Koenigseggii periisse perscripsit. Eadem habet QUINCY *Hist. militaire de Louis le Grand* Tom. III. pag. 589. ROUSSET *Histoire militaire du Prince Eugene* Tom. II. pag. 62. & ipse AUCTOR *Theatri Europæi* Tom. XI. pag. 1151.

pulso interfectoque Furstenbergio Comite, copiarum duce, acies inclinaret ad fugam; quæ Caroli nostri virtute restituta est. Ille cum Wilhelmo Friderico, Onolsbacensi Principe, ordines turbatos refecit, magno ardore pugnam instauravit, dubiamque ferre reddidit victoriam Gallis; (d) sed magna virtute pugnans, grave vulnus accepit.

CAROL.
WILHEL.

Fortitudine Caroli Sueviæ Ordines moti, summum copiarum Circuli Legatum (e) eum eodem anno renunciarunt.

§. VII.

A. 1703. Kehlense propugnaculum expugnatum a Gallis; in mediam penetraturis Germaniam; nisi Princeps noster cum Ludovico Wilhelmo, agnato suo, exercitus ductore, vallo a Nigræ silvæ saltibus per Buhlam ad Stolhovam & ad Rhenum usque constructo, impetus hostium & incursiones retardasset. Denique cum Stirumio Comite, Campi Marefchallo, qui ad Danubium castra habebat, Princeps noster suas copias junxit.

Vallum
Stolhov.

Galli, vallo Stolhovienfi neglecto, per Kinzingæ vallem in Sueviam penetraverant; Stirumium vigesimo Septembris ex improvise aggressi. Dissipatus fuerat Cæsareus; impedimenta direpta. At Carolus Wilhemus cum Principe Anhaltino Dessaviæ copias pedestres ingenio suo & arte militari, mediis ex hostibus, levi detrimento accepto, recepit.

Tom. IV.

Zz

(d) Conferatur Tom. III. pag. 240.

(e) General-Feldmarschall-Lieutenant,

CAROL.
WILHEL.

Rebus tam gloriose gestis, promeruit juvenis heros, ut Leopoldus Imperator die 20. Nov. supremum exercitus sui eum constituerit Legatum. (f)

Proelium
ad Spir-
bach.

Tallardus, Gallici exercitus dux, eodem tempore Landaviam obsedit. Landgravius Hassiæ & Nassoviæ Comes ad liberandam urbem copias adduxerunt e Belgio; Marchionem nostrum invitantes, ut expeditioni huic accederet socius. Accessit, & cum parte copiarum prope Manhemium substitit; Rhenum transire non ausus, donec de sententia Ludovici Badensis, ad quem summa rerum spectabat, per nuntios certior fieret. Inter hæc Tallardus gravi ad Spirbacum proelio Germanicum exercitum oppressit. Marchio, reductis copiis, in sequenti hieme Stalhoviani valli curam & custodiam habuit.

§. VIII.

Proelium
ad Hoch-
stad.

Ineunte A. 1704. Tallardus ad Huningam superaverat Rhenum, novas Bavaro ut adduceret copias. Carolus Wilhelmus Eugenii Principis, qui Tallardum observaturus ad Danubium accesserat, fecutus est castra, atque inter equitum Præfectos celeberrimæ ad Hochstadium pugnae die 13. Aug. magna cum laude interfuit. (g) In dextro enim cornu collocatus, Gallorum aciem, opportunitate loci superiorem, quarto impetu fregit & tanta ipse

(f) General-Feldmarschall-Lieutenant.

(g) Adi Tom. III, pag. 258.

pugnavit audacia, ut signum militare, manu sua detractum signi-
fero, ad suos pertulerit.

CAROL.
WILHEL.

Post Hochstadiense prælium altera Landaviæ a Cæsareanis Marchio
tormen-
tor. Præ-
fect. suscepta est obsidio. Carolus Wilhelmus die 20. Sept. hostes ex
ea identidem erumpentes, in urbem rejecit, eaque capta, durante
hieme, ad Stolhoviani valli custodiam rediit. A. 1705. Suevici
Ordines eum tormentorum Præfectum renunciarunt supremum.

Maxima inde Cæsarei exercitus pars sub Wirtembergæ Vallum
Lauterb.
propu-
gnat. Duce Treviros petiit, ut junctis cum Marlborughio armis, ad Mo-
sellam transferretur belli theatrum. Marchioni nostro & Thungio,
Campi Marefchallo, Rhenensis superior tractus cum Lauterbur-
gico vallo commissus est, ut modica utrumque manu defenderent.
Villarsius, Julio ineunte, cum justo exercitu aggressus est vallum;
sed re infecta in Alsatiam se recipere coactus est. Paulo post Cæ-
sarei in Alsatiam irruptionem fecerunt. Marchio com meatuum
curam suscepit.

§. I X.

At A. 1706. ipse cum Thungio copias in Alsatiam duxit; Gesta re-
liqua. a Germania ut averteret Gallos. Ob paucitatem suorum proelio
tamen decertare non ausus, intra munitiones se continuit. Thun-
gius, a Ludovico Badensi Rastadium, ubi ægrotabat, evocatus,
Carolo Wilhelmo soli tradidit militare imperium; quod feliciter
gessit; omnes Villarsii eludens conatus. Sed post Thungii redi-

CAROL.
WILHEL.

tum Duces Cæsarei, quod appropinquaverat hiems, relictis Alfatiae castris, cum exercitu Rhenum transferunt.

Ludovici Badensis obitus A. 1707. Germaniam vehementer afflixerat. Galli duabus ex partibus vallum, Rhenum inter & Silvam Nigram, perrumpere studuerunt. Villarsius fine Maji cum triginta millium armatorum exercitu illam ejus partem, quæ oppidum Buhlam tangebatur, aggredi constituit. Tantis viribus impar Carolus Wilhelmus, quum duo tantum peditum millia & sexcentos fere equites sub signis haberet, Wirtembergæ Ducis implovavit auxilium; qui alteram valli partem, versus Rhenum prope Stolhovam quinque millibus armatis defenderat. Sed alia via transferant hostes. (h) Marchio vigesimo tertio Maji quarta vigilia, militibus paucis in vallo relictis, ipse cum maxima equitatus parte discessit, equitibus imperans, ut ad primum hostium impetum, reliquis peditibus post terga receptis, sequerentur. Ita incolumis cum omnibus copiis Carolus Wilhelmus Pforzheimium evasit, ubi ceteris se ducibus, qui a vallo quoque discesserant, conjunxit. Inde brevi post cum duabus cohortibus missus est Ulmam; urbem consilio & manu Præfectus ut regeret. Paulo ante Cæsar, literis die 12. Maji datis, supremi rei tormentariæ Præfecti ei munus commiserat.

A. 1708. Bellum molliter gestum est. Vallum ad Etlingam constructum, cujus defensionem Marchio suscepit. Anno sequenti pater ejus decessit.

(h) Conf. Tom. III. pag. 270.

§. X.

Tum vero a bellicis octo annorum curis ad terrarum suarum regimen, quod felicibus auspiciis adiit, conversus est bellidux; eo feliciore cum conversione rerum, quod Germanicus ad Rhenum exercitus necessariorum rerum copia plerumque carebat; qua de re Ludovicus Wilhelmus, ut in Vita ejus edocui, toties fuerat conquestus.

Carolus VI. A. 1711. electus est Cæsar. Post electionem ex Hispania in Germaniam transeunti, Oenipontem usque obviam Marchio processit, indeque Venetias iter instituens, sequenti demum anno rediit domum.

A. 1712. Suevicam, cui præerat huc usque, Ordinum Legionem, fratri suo Christophoro tradidit.

Apud Helvetios atrox hoc tempore civile flagraverat bellum, ab Abbate S. Galli excitatum; qui Toggenburgensium motuum auctor fuit atque promotor. Carolus Wilhelmus vicinus & amicus Helvetiæ, omnem operam dedit, ut bellum, magno animorum ardore gestum, componeretur. Pacifica sua ut interponeret consilia, Cæsar ipse, Palatinus Elector, Wirzburgensis Episcopus & Wirtenbergæ Dux, Marchionem suis litteris hortati sunt.

Inter hæc Galli, composita cum Anglis & Batavis Ultrajectina pace, quum in Germaniam belli molem converterent, Marchiæ terræ ab exercitibus utrimque multa mala perpeffæ sunt,

CAROL.
WILHEL.

quæ suis consiliis suaque autoritate Princeps, quantum in ipse erat, correxit.

§. XI.

Prælim.
Pacis
Raftad.

Pacificationi, inter Gallos atque Imperium Raftadii celebratæ, interfuit, suis ipse rebus intentus. At Badam Ergoviæ, ubi pax consummata, suos misit Legatos.

In omni hujus belli decursu non modo Ludovici Badensis, agnati sui, sed & Eugenii, herois illius Sabaudi, amicitia usus est familiari.

Literæ
Eugenii
Princip.

Primæ quum emicuisset pacis scintillæ, Sabaudus, Raftadii versatus, die 5. Januarii A. 1714. literas dedit ad Carolum Wilhelmum, quibus ei significat, Galliæ Regem pronum esse ad pacem ineundam cum Cæsare, & quidem conditionibus minus duris, quam fuerant Ultrajectinæ. Primum hac super re nuntium ab Aulæ Electoralis Palatinæ Administris se accepisse, eumque in finem cum Villarzio, Franciæ Mareschallo, nuper die 26. Decembris A. 1713. Raftadii instituisse colloquium. Addit, spe tamen se fuisse deceptum; Gallos enim Landaviam & Fortalitium Ludovici velle retinere, nec reddere Friburgum, nisi eis Brisfacum & Kehla, aut Philippiburgum reddantur, vel certe munimentis priventur. Bavarizæ & Colonizæ Electorum restitutionem, cum reparatione damnorum, ante omnia peti. Conditiones has rejecisse se scribit Sabaudus, & Raftadio parasse discessum; at a Villarzio se fuisse retentum, qui Regis sui expectarat responsa. Rediit

Verfaliis nuntius. De restitutione Electorum Rex nihil remisit. Remisit reparationem damnorum; Fortalitium Ludovicianum atque Landaviam se non redditurum professus. Sed & de limite Alfatiae actum. Rhenus & Queicha Germaniam inter Galliamque termini petebantur. Regium axioma postulatum pro Bavaro. Sabaudus auguratus est, recurrendum ad arma. Hæc epistolæ summa, quam ad Marchionem perscripsit. Conjectura tamen Sabaudum fefellit. Ad maturitatem pervenerunt Rastadii Præliminaria pacis.

§. XII.

Marchio ad Imperatorem, ad Comitiam Augustana, ad Eugenium Sabaudum, & ad Villarsum, Rastadii hærentes, die 11. Maji 1714. literas perscripsit, in quibus mala, quæ superiore & nostro hoc seculo Marchia Badensis perpessa est, graviter depingit, petitque, gravaminum suorum ut habeatur ratio. Eugenius & Villarsius humanissimis formulis Marchioni responderunt uterque; in ipso futuræ pacis negotio optima quæque polliciti.

Pax denique Badæ Helvetiæ quum eodem anno constitueretur, compositoribus pacis per legatum quatuor petita sua obtulit Marchio.

Petiit primo, ut jurium suorum in Geroldseccianæ Dynastiae allodia tandem ratio habeatur.

Secundo, ut Civitas Neoburgi ad Rhenum, bello everfa & Badensibus circumdata terris, ab Austriaca domo tradatur Badensi; ob damna bellorum sine fine accepta.

CAROL.
WILHELM.Marchio-
nis peti-
ta.Pax Ba-
denfis.

CAROL.
WILHEL.

Tertio, ut eadem Domus eandem ob causam ab oneribus Imperii & Circuli liberetur ad tempus.

Quarto ut ad simultaneam investituram bonorum, de quibus ab aliquo tempore investiti fuerunt Marchiones Bada-Badenses, admittatur quoque Durlacensis Domus. (i)

Restituta pace, redditæ quidem sunt Marchioni a Gallis insulæ Rheni; Huningæ munimentis vicinæ; (k) damnorum autem, quæ passus est immensa, nulla habita ratio.

§. XIII.

Fœdus
contra
Nobilit.

Maulbronnenſe illud Principum contra Nobiles, Cæſari ſine medio ſubjectos, olim initum fœdus, A. 1713. die 11. Febr. inter Principes renovatum eſt. Firmarunt illud Johannes Wilhelmus, Palatinus Elector; Johannes Philippus, Herſepolitanus Epifcopus; Georgius Wilhelmus, Baruthinus, Wilhelmus Fride-ricus, Onolzbaceniſis, Marchiones, Eberhardus Ludovicus Wirtenbergæ Dux, & Erneſtus Ludovicus, Darmſtadieniſis Landgravius. Carolus Wilhelmus noſter, a Landgravio invitatus, fœderi acceſſit. At Cæſar non probavit hoc fœdus.

Bellum
Turci-
cum.

A. 1715. Turcicum in Hungariæ finibus bellum, felici cum ſucceſſu, a Cæſare geſtum eſt. Bis mille militum Legionem ei A. 1716. Marchio in auxilium miſit; uſum ejus ad decennium Cæſari relinquens; qui ſupremi caſtrorum Mareſchalli dignitate eum con-

(i) *Electa Juris publ.* Tom. VI. pag. 693. ſeq.(k) *Vid. Inſtrum. Pacis Badeniſis Art. VIII.*

condecoravit. Finito decennio, Legionem omnem Cæsari in perpetuum reliquit.

CAROL.
WILHELM.

§. XIV.

Alta quies apud Germanos, post duodecim annorum bella, quum tandem regnasset, Carolus Wilhelmus de sua quoque quiete & otio sollicitus, Palatium CAROLSRUHAE exstruxit. Quindecimus hujus seculi annus Palatio & oppido suas dedit origines.

Carlsru-
ha condi-
ta.

Ad consilium hoc suscipiendum non una eum impulerat ratio. Vix quarta pars Caroloburgici apud Durlacenses Palatii a patre fuerat magnis sumptibus constituta. Filius immanes timens impensas concinnius meditatus est opus, in quo agriculturæ & hortorum studiosus, liberius, tranquillius, sine curis, rusticam veluti vitam transfigeret.

Elegit ergo novæ sedi silvam magnitudinis immensæ, quæ bis mille passibus, versus boream, distat Durlaco. In silva hac prostravit arbores, robora, quercus annosas, ut viridaria vasta, xyftos, ambulacra & hortos omnis generis, stagna, piscinas, ex ingenio ipso suo ordinaret, plantaret; Imperatoris Diocletiani imitatus exemplum. Ipse totius operis architectus; quin & sæpe hortulanus. Placuit ei circularis forma, quæ Palatium, oppidum, hortos & silvas suo ambitu complexa est.

Octangula turris est; a qua XXXII. viæ plurium horarum pulcherrimæ; radiorum instar, ad peripheriam procedunt.

CAROL.
WILHELM.

Viae latae & amœnæ; per densas silvas directæ. Primum ejus lapidem posuit Princeps die XVII. Junii, ceremonia solenni; novum quæ peperit Ordinem Equestrem; secundum Ordinis Torquatorum in Badensi Domo exemplum. (kk)

A nomine & ab otio suo locum CAROLSRUHAM vocavit. Nummus memorialis hac super re cufus est, quem suo loco exhibeo. (l)

§. XV.

Palatium
Principis.

Ante turrim Palatium Principis figura curva extenditur; aspiciens austrum. Palatio spatiosus prætenditur hortus; rarioribus vegetabilis regni plantis, & fruticibus confitus; quem porticus circularis vel peristylum cingit, ædibus altioribus constans, quæ aspiciunt Palatium; retro quod spatiosa est silva phasiana.

Civitas
ipsa.

Reliqua pars Circuli, quæ totius est quarta; destinata fuit Civitati, novem perviæ viis; quæ totidem radii sunt, ab octangula illa turri, ad extrema tendentes. Radios hos lata, elata

(kk) Ernestus Fridericus Fasciæ cœruleæ instituit Ordinem, qui brevi duravit. Vide supra pag. 118.

(l) Epigraphe, Tabulæ inculpta Palatio primo, ligneum quod erat, his confitit verbis: Sylva domicilium ferarum fuit anno MDCCXV. COSMOPOLITA pro requie invenienda stationem meam hic elegi, ut mundo fastidiisque abstraherem. O vanitas! nullam inveni. Ubi homo, ibi mundus. Contra voluntatem meam populus affluxit civitatemque erexit. VIDE VIATOR homo proponit, DEUS disponit. Non voluntas, sed gratia ter optimi requiem animi dat, quam sperat CAROLUS, Anno MDCCXXVIII.

& longissima via publica permeat, Civitatem in duas dissecans partes; quarum exterior fossa provinciali terminatur. Viam hanc duæ Ecclesiæ, Gymnasium, & Curia Civitatis versus boream aspiciunt.

Aulam cum oppido a parte orientis equilia & hippodromium; a parte occidentis xysti & phytothecæ plures, arborum fruticumque rariorum per hiemem custodes, connectunt.

Templum Civitatis A. 1717. Concordiæ dedicatum est Calendis Novembris. Reformati suam quoque condiderunt Ecclesiam; suam Romano-Catholici. Nec recusata Synagoga Judæis.

A. 1718. Consilium Aulicum, Tribunal Justitiæ, Camera Redituum, Expensarum, Computorum, Consistorium, Fiscus, Durlaco Carlsruham translati sunt. Gymnasium nonnisi A. 1724. translatum

Privilegia Civitati quæ concessit magnanimus Princeps, omnium Religionum Protector, facile effecerunt, numerus civium ut subito cresceret. Carlosruha, lignea tum licet ac simplex, ex improvise e terra sine fastu exurgens, concinnitate & novitate formæ, omnium exterorum allexit oculos. (m) Ligna successor convertit in lapides.

§. XVI

Equester *Fidelitatis* Ordo, cujus origines cum Carlosruha communes sunt; duo Insignia habet, quorum alterum pendet ab

Tom. IV.

Aaa 2

(m) MALSCHIUS in libro, cui Titulus: *Noctes vacivæ seu Miscella curiosa* A. 1728. Carollsruhæ edita, 8vo has descripsit origines,

CAROL.
WILHEL.

Equitum collo; alterum sinistro togæ lateri affutum. Crux aurea operis encausti, in octangularem cuspidata formam, prius Insigne est; cui vox *Fidelitatis* superscripta. Litera C. duplex, altera alteri implicata, *Caroli* conditoris nomen Equitibus semper in memoriam revocat. Fascia, cui appensa crux aurantii coloris, cum argenteo limbo ad pectus usque descendit. Crux, togæ affuta, argentei coloris, grandior stella extans & undatim striata. Inter quatuor stellæ radios repetita est quoque litera C. duplex, ut in cruce appensa.

Mediocris primitus fuerat horum Equitum numerus, qui hodie ad LXV. excrevit. Ordinis Præses est Marchio Durlacensis Regens; a cujus arbitrio numerus Equitum pendet. Omnes Principes Domus Badensis nascuntur hujus Ordinis Equites. Amicitia, temperantia, fides, commendantur Equitibus. Hi autem, ante receptionem, quatuor nobilitatis majorum suorum gradus a parte patris & matris probare tenentur. Carolus Wilhelmus, novi Ordinis conditor, ipse fuit Ordinis S. Huberti Eques, quem a Johanne Wilhelmo Electore acceperat.

Instituta hæc splendori Domus & Aulæ suæ Marchio noster dicavit. Transimus ad aliud, moribus corruptorum civium corrigendis & miseræ humanæ sublevandæ dicatum.

§. XVII.

Orphanotroph.
Pforz.

A. 1716. optimus Princeps orphanis, pauperibus & hominibus infirmis alendis; facinorosis, prodigis, dementibus, coër-

cendis; pueris atque puellis erudiendis, amplissimas Pforzhemii ædes construxit; intra biennium absolutas. Inaugurationem Calendis Maji 1718. factam, Carolus Wilhelmus sua præsentia illustravit.

CAROL.
WILHEL.

Egregium hoc institutum redditibus a Marchione instructum est. Inter alia Collegiatæ D. Georgii Pforzheimensis, ut & omnium xenodochiorum, quæ in Marchia fuerant, eidem instituto attributi sunt redditus.

A. 1718. Carolus Wilhelmus cum Augustino, Abbate & Conventu S. Blasii varias difficultates composuit. Jura in vico *Ried*, a Marchionibus hucusque exercita, Abbatiae reliquit; ita tamen, ut Protestantibus ibi sacrorum libertas, sibi jus circa sacra fervaret. (n) Decimæ in Sallneck, Tüllicke, Demberg, Oberhatüßem; decimæ novales in Wittnau & Vogelbach; Curiae dominicales in Hachbergæ, Roetelæ, Badevillæ Dynastiis, antea abolitæ, ut & decimæ plures aliaque hinc inde jura, pactione hac San Blasianis concessa.

Trans-
actio cum
Abb.
S. Blasii.

Novæ dein lites sub eodem Marchione quum fuissent extortæ, A. 1733. alia inita est Conventio, qua Carolus Wilhelmus nonnulla denuo jura reliquit Abbati, qui vicissim juri collaturæ in Hügelsheim renunciavit.

A a a 3

(n) Conventio hæc immutata est nova transactione A. 1751. de qua suo loco.

CAROL.
WILHEL.

§. XVIII.

Lis super
Dynast.
Lahr.

Disputatio cum Nassovio - Saræpontana Domo super Lah-
rana Dynastia A. 1719. recruduit. Ad perficiendum negotium
Missi ut constituerentur a Cæsare Nassovii petierunt, per quos in
possessionem Lahrae immitterentur; diuturna possessione & perce-
ptione reddituum, Badensibus fortem pecuniæ restitutam esse cau-
sati. Judicium Aulicum die 6. Julii rem ad Cameram Imperii, quæ
seculo superiore eam examinaverat, remisit, atque Rescripto d. 22.
Maji 1720. Carolo Wilhelmo Marchioni injunxit, ne ufuras, sen-
tentia declaratoria A. 1670. qua moratorium ad causam Lahrensem
extensum est, abolitas, rationibus inferret, atque in ejus rei fidem
rationes, a Missis Cæsareis adornatas, intra bimestre tempus Ju-
dicio Aulico exhiberet. Rescripto huic non paruit Marchio. Ju-
diciū Aulicum A. 1721. d. 27. Jan. Electori Palatino & Hasso-
Cassellano Landgravio rei executionem commisit. Camera Im-
perii d. 11. Junii ejusdem anni mandatum inhibitorium Marchioni
concessit, quo vetuit, ne rationum traditio & immissio Nassovio-
rum in Lahrae possessionem in Judicio Aulico urgeretur ulterius.

At A. 1725. Cæsaris sententia Nassoviis Lahram addixit. (o)
Ipso autem executionis sententiæ tempore, inter Durlacenses &

(o) Edita a Durlacensibus sunt varia scripta.

1) Actenmäßiger Bericht in Sachen Baden-Durlach contra Nassau-
Saarbrücken die Herrschaft Lahr betreffend.

2) Höchstgemüßigte Vorstellung derer Hochfürstl. Baaden-Durla-
chischen Gerechtsamen wider das Fürstl. und Græfl. Haufs Nassau die
Herrschaft Lahr betreffend.

Nassovios A. 1727. ita transactum est, ut hi Lahrensi Dynastia, quam Durlacenses per sexaginta sex annos possederant, recepta contenti, fructus, a Durlacensibus perceptos, cum creditis & augmentis compensarent.

§. XIX.

Senior Brunsvicensium Linea in Nono Electoratu stabi-
liendo præterita, Carolo VI. Imp. per conjugem Elifabetham affi-
nitate juncta, A. 1719. magnopere laboravit, ut extincta Hano-
verana Linea, in Nonum Electoratum succedendi spes illi decer-
neretur.

CAROL.
WILHELM.Extensio
IX. Ele-
ctor.
quæsitæ.

Speciatim Ludovicus Rudolphus, Blanckenburgicus, (p) Cæsar
Cæsaris focer, in senatum Principum se admitti postulavit. Cæsar
per legatos rem in Comitibus & in singulorum Principum Aulis
propofuit.

Suffrag.
Blan-
ckenb.

Carolus Wilhelmus, cui Brunsvicenses fratres, Augustus
Wilhelmus & Ludovicus Rudolphus, ut & Georgius Magnæ Bri-
tanniæ Rex, per literas, eodem anno scriptas, causam hanc eni-

3) Summarische Vorstellung, was in Sachen Baden-Durlach con-
tra Nassau-Saarbrücken puncto declarationis moratorii vor einem hoch-
preislichen Reichs-Hofrath vorgegangen.

4) Kurtze Gegenbeleuchtung, Einiger vor wenig Zeit erschiene-
nenen und ohngefahr zugeschickt gekommenen Nassauischen Impresso-
rum den Streit super moratorio zwischen Baaden-Durlach und Nassau-
Saarbrücken betreffend.

(p) Blanckenburgum A. 1708. ex Comitatu in Principatum fuerat conversum,
Intuitu novi hujus Principatus locum & suffragium in Principum Colle-
gio flagitavit Ludovicus Rudolphus.

CAROL.
WILHEL.

xe commendaverant, desiderio eorum & Cæsaris voluntati se non defuturum ostendit. In Comitiis tamen plures per annos res fuit protracta.

Landgra-
vior. lite-
ræ.

Uterque Landgravius Hassiæ literis A. 1727. ad Marchionem datis, rem periculi plenam esse judicarunt. Hac enim spe ad nonum Electoratum, novam Principum Ordini parari injuriam. Blanckenburgense suffragium reliquis Brunsvicensium si innectatur suffragiis, Principum alternantium ordini atque dignitati id fore periculosum.

Respon-
sio March.

Respondit Badensis, rem impediri non posse. Consultum tamen judicavit, intuitu noni Electoratus, ad Guelpherbytanam quoque Lineam extendendi, ut Principes certis sibi conditionibus prospiciant. Dandum aliquid dignitati Cæsaris & affinitati, qua ille Ludovico Rudolpho conjunctus. In eandem sententiam Carolus Wilhelmus ad Legatum suum in Comitiis fine hujus anni scripsit.

§. X X.

Turbæ
Basil.
Episcop.

Circa id tempus Basiliensis Episcopatus magnis motibus concussus est sub Conrado Episcopo. Ordines provinciales subditique graves contra eum proferebant querelas, quæ bellum intestinum minabantur. Cæsar subditos, ad officium ut redirent, frequentibus mandatis hortatus est. Missus ab eo Austriaci Regiminis Friburgensis Cancellarius; in subditorum conatus ut præfens inqui-

inquireret. Carolus Wilhelmus, ad Episcopi Spirensis instantiam, suum quoque misit Legatum, qui anno 1732. & sequente componendis turbis operam navaret Brondruti. Sed irritus labor. Incolarum furor per octennium sæviit; Gallicis copiis atque supplicio auctorum rebellionis denique repressus.

Solemnia nuptiarum Augustæ Mariæ, Ludovici Badensis filia, cum Aurelianensium Duce A. 1724. die 18. Junii celebrata sunt Rastadii. Carolus Wilhelmus festivitati interfuit; novum Domus Badensis cum Borbonia vinculum agnato suo sibi-que gratulatus.

A. 1726. Castrum & vicus Baufchlott perpetuo vinculo ^{Baufchlott.} conjuncti sunt Marchiæ. Landenbergensis Familia illud quondam possederat, ex qua Johannes Christophorus Castrum & vicum cum juribus & bonis annexis A. 1604. Georgio Friderico Marchioni vendidit. Marchio in Erhardum Rammingium A. 1609. illud transtulit; a cujus successoribus denique Carolus Wilhelmus illud redemit.

§. XXI.

A. 1729. mense Dec. Judicium Rotvilense Aulicum subditos aliquot Marchionis e vico Schellbronn proscribere ausum est; ^{Judic. Rotvil.} lite exemptionis fori coram Tribunali Aulico Imperii adhuc pendente. Rotvilenses Vafallo Marchionis, Baroni de Gemmingen, ut & incolis vici per literas minaces prohibuerunt, ne proscriptis

CAROL.
WILHEL.

victum receptumque præberent. Querela ad Marchionem delata. Hic adiit Cæsarem & ab eo mandatum contra Judicium Rotvilense petiit atque impetravit.

Comitat.
Moer-
ching.

A. 1730. familiæ erciscundæ ultimi Moerchingæ in Lotharingia Comitij Johannis X. sine mascula prole A. 1688. defuncti, causa, diu agitata in tribunalibus Lotharingicis, Nanceiano & Consilio Status tandem decisa est. Magdalena Wilhelmina, conjux Marchionis, cum fratre, Wirtenbergico Duce, commune jus in partem Comitatus Moerchingæ sibi competere rata, in coheredum numero comparuit; at cecidit causa.

Castrum
Carlshau-
sen.

Castrum Carlshausen cum parte vici Dürren Carolus Magnus Leutrum ab Ertingen, Domus Badensis Vasallus, A. 1730. die 31. Maji quadraginta mille florenis vendidit Marchioni, qui Corpus Equestre in exercitio juris collectandi, prouti illud hucusque exercuit, se non turbaturum promisit.

§. XXI I.

Jus in
success.
Juliac.

Mascula Bipontii Ducum stirpe A. 1731. cum Gustavo Samuele extincta, jus aliquod in partem successionis Juliacensis Carolo Wilhelmo accrescere visum est. Christina Magdalena, Frederici VI. Marchionis conjux, Caroli Wilhelmi avia, neptis fuerat Magdalensæ, tertio genitæ Guilielmi Juliacensis Ducis filia, quæ Johanni Palatino Bipontino in matrimonium collocato, una cum tribus fororibus in Juliacenses ditiones, tanquam feuda successio-

nis promiscuæ, post Johannis Guilielmi fratris obitum A. 1609. jus sibi vindicavit. (q) Christina Magdalena, Friderico VI. nubens, in casum deficientium stirpis Bipontinæ masculorum, sua in Juliensem successionem jura sibi diserte servaverat. (r) Carolus Fridericus, Holfatiæ Dux, filius Hedwigis Sophiæ Suecicæ, sororis Caroli XII. Regis, ex eadem Bipontina gente prognatæ, in quartam partem successionis Juliensis, ad Lineam Bipontinam spectantem, post obitum Gustavi Samuelis, Bipontinorum postremi, jus quoque suum allegavit, & scriptis defendit. Durlacenses tum tempus esse rati sunt, quo & ipsi in successionem hanc sua

Tom. IV.

Bbb 2

(q) Prodiit A. 1654. Vera ac perspicua demonstratio causæ Juliensis successionis, cujus instrumentum Pacis Art. IV. §. ult. dirimendi gratia meminit, unicum ac solum decidendi principium esse privilegium Carolinum A. 1546. inque eo intentionem Domus Palatino - Ducalis optimo maximo jure fundatam. fol. PUFENDORF. de rebus Friderici Wilhelmi Lib. IX. §. 76. tradit, Palatinum Neoburgicum cum Friderico Ludovico Palatino circa tertiam ejus partem actionis Bipontinæ transegisse, cum reliquarum duarum tertiarum una ad Fridericum Palatinum, altera Regem Suecicæ ejusque patrum atque amitas spectaret. Regem Suecicæ Carolum XI. hic intelligit PUFENDORFIUS, cujus patruus erat Adolphus Johannes, pater Gustavi Samuelis, Bipontini Ducis; amitæ erant Christina Magdalena, Friderici VI. Marchionis conjux, Maria Euphrosyna, uxor Magni Gabrielis Comitis de la Gardie & Eleonora Catharina, uxor Friderici Landgravii Hasso-Eschwegensis.

(r) Vid. §. 23. Vitæ Friderici VI. Marchionis.

CAROL.
WILHEL.

producerent jura. Carolus Wilhelmus enim non Gustavo Samueli tantum, Bipontinorum Ducum postremo, sed & Magdalænæ Juliacensi, Wilhelmi filiæ, Johanni Bipontino nuptæ, gradu propior erat, Carolo Friderico Holfatiæ Duce. Ulrica Eleonora, Sueciæ Regina, ex eadem Bipontina stirpe progrediens, eodem plane, quo Carolus Wilhelmus Marchio cognationis gradu Gustavo Samueli & Magdalænæ Juliacensi fuerat conjuncta. Unde illa ægre tulit, inter Candidatos Juliacensis successionis comparuisse quoque Holfatiæ Ducem. A parte Badensium nihil memorabile hac in re gestum.

§. XXIII.

Exules
Protest.

Protestantes Helvetiæ Cantones A. 1731. literis a Marchione petierunt, ut Protestantibus e Pragelasi aliisque Pedemontii vallibus, numero 800. a Rege Sardiniae propter religionem expulsis, miseramque in Helvetia vitam trahentibus, in Marchia permitteret sedem. Carolus Wilhelmus, Gallicas exulum colonias, a patre in Marchiam susceptas, caufatus & vastatam bello provinciam, tot hominibus alendis non sufficere providens, petitum denegavit.

Exercit.
juris mo-
net,

A. 1732. Ludovicus Georgius, Bada-Badensis, exercitium juris monetandi in sexennium Carolo Wilhelmo reliquit; qui eodem anno officinam suam Carolsruhæ & A. 1734. Durlaci exer-

cuit: (s) Post hæc de communi utriusque Lineæ officina instituen-
da deliberatum, sed res non perfecta. A. 1761. placuit, ut mo-
netarii, a Durlacensi Marchione constituti, in utriusque Marchio-
nis fidem adigerentur. Probator monetæ (Müntzwaradein)
Durlacensis in Conventu probationis trium Circulorum, Franco-
nici, Bavarici, Suevici, Augustæ Vindelicorum eodem anno
habito, utriusque Marchionis nomine comparuit & præeunte exa-
mine artis suæ testimonium accepit.

CAROL.
WILHELM.

A. 1733. Rothbergenfes Nobiles, post longas cum Mar-
chionibus lites, vicum Hertingen in Brisgovia, quem in feudum
tenuerant, Carolo Wilhelmo, Marchioni pro 20000. florenis
vendiderunt. Eadem pactione mutuis juribus actionibusque utrim-
que renunciatum est. Emtione hac dominium utile cum dominio
directo Marchio conjunxit.

Vicus
Herting.

§. X X I V.

A. 1733. exortum est ad Rhenum bellum, propter ele-
ctionem Stanislai & Augusti III. ad Regium Poloniae solium. Mar-

Bellum
Polon.

Bbb 3

(s) Principes vicini potentiores Palatinus & Wirtenbergicus, monetandi arbi-
trium ut sibi folis vindicarent, Badensem monetam deprimere studue-
runt. Res ipsa nunquam in dubium vocata, quippe Principum anti-
quo jure, Cæsarum privilegiis & Circuli conventionibus innixa. Inte-
rim Badensis moneta, pro temporis ratione, nunc rarior, nunc fre-
quentior eusa apparuit.

CAROL.
WILHEL.

chicæ terræ Gallicis inundatæ copiis. Carolus Wilhelmus evitandis furoribus belli, Basileam se contulit, & soluta quotannis Galliæ, durante bello, certa tributi summa, a terris suis multa mala avertit. In bello hoc Marchio noster supremus copiarum Circuli Suevici Campi-Mareschallus creatus est. Post biennium reduces vidit delicias pacis.

Directo-
rium Cir-
culiSuev.

Eberhardi Ludovici, Wirtembergæ Ducis, morte A. 1733. Suevici Directorium Circuli, ob conservandam religionis paritatem, sibi deberi, Carolus Wilhelmus contendit. Ulrico Duce expulso, ab A. 1532. usque 1537. idem jus exercuerat Domus Badensis. Responsum est; Directorium non personæ, sed Principatui inhærere. Agnatum successorem, ob sacra mutata, non arcendum esse a prærogativa & juribus, constanter possessis. Alexander, novus Wirtembergæ Dux, Romano-Catholicæ religioni addictus, pollicitus est, Evangelico Corpori se adfiturum constanter & non nisi Evangelicos Legatos ad Circulum missurum; id quod, vivente adhuc Eberhardo, per Literas, die 28. Febr. A. 1733. datas, promiserat.

Vicus
Crenz-
ach.

A. 1735. die 2. Maji Marchio noster vicum Crenzach, prope Basileam, a Friderico de Bærenfels, qui a Durlacensi domo eum in feudum tenuerat, pro 32. mille & 500. florenis coëmit. (t)

(t) Supererat pars Austriacæ Domus in vico Crenzach admodum exigua, quam denique Carolus Fridericus A. 1741. ab Austriaca quoque Domo acquisivit,

Dimacharum Circuli Suevici Legio A. 1737. Marchionis nostri concredita est imperio.

CAROL.
WILHELM.

Eodem anno debitorum Coronæ Suevicæ (u) res agitata. Junxerant se Badensibus Ifenacenses & præsertim Carola Christina, Hassiæ Landgravia, ex Ifenacensi Domo prognata, quæ cum Regina Sueciæ, cui amicitia vinculo erat conjuncta, literis egit, & ut negotium sub examen revocaretur, obtinuit, sed nihil decisum.

Causa
Suevica.

§. X X V.

Annus 1738. vitæ Caroli Wilhelmi fuit postremus. Mense Junio superioris anni apoplexia tactus, utcunque restitutus est; mente tamen semper & animo valens. Expedivit negotia; præfuit rebus; aëre libero semper gavisus. Die 11. Maji cubitum iturus, Aulicis suis lætus valedixit; optime se valere professus. At noctu apoplexia prostratus, morti succubuit; eam nondum expectans. Sepultus est sub altari Carolsruhensis Ecclesiæ, quam ipse exstruxit.

Obitus
Marchionis.

Testamentum jam A. 1736. die 6. Januarii conscripsit, quo Carolum Fridericum, nepotem suum, juxta leges Domus, renunciavit heredem. Viduæ Marchioni, novi Principis Avia, ut & Carolo Augusto, Christophori, qui defuncti Marchionis frater fuerat, filiorum natu maximo, commendavit successoris tutelam,

Testament.

(u) Vide Vitam Frid. VI §. 9. & 10.

CAROL.
WILHEL.

ita quidem, ut Sanctioris Senatus consiliarios eis adjungeret. Bada-Badensis Marchio & Hasso-Darmstadiensis Landgravius instituti sunt executores testamenti.

§. XXVI.

Chara-
cter.

Princeps fuit indolis amœnæ, vividi ingenii, comis, blandus; nemini non primo statim intuitu amabilis. Magnis rebus gerendis idoneus. Magnitudinis animi & fortitudinis bellicæ non rara prostant exempla. Res omnes suas ipse vidit, examinavit, tractavit, emendavit, correxit. Præfectis & subditis, infimis ut summis, liber ad eum aditus. Querimoniis singulorum cujuscunque ordinis audiendis certos dies impendit; non raro usque ad solis occasum.

Justitiæ
amans.

Justitiæ tantus amor, ut ipse tribunalia frequenter inviseret, sententiisque ferendis interesset. Quod si res dubia, suis ipse sumtibus Juris Consultorum & Academiarum consilia expetiit. Civibus, quos belli calamitas afflixerat, ex ærario suo subvenit, quod parsimonia Principis, magnas inter expensas, non interrupto Aulæ nitore, nunquam fuit exhaustum.

Majorum suorum debita maxima ex parte, imo fere omnia exsolvit; paratæ pecuniæ thesaurum relinquens. Res majoribus ejus incognita.

Amicitiam vicinorum Principum omnibus humanitatis officii devinxit. Lites, cum eis exortas, amica compositione, etiam

etiam cum jurium suorum dispendio, quandoque diremit. Sta-
 nislai, Poloniæ Regis, amore & amicitia præ aliis floruit.

CAROL.
WILHELM.

§. XXVII.

Hortorum culturæ præ omnibus studiis deditus fuit. Fru-
 tices, plantas & flores a remotissimis terris, abundantia amans,
 magnis impensis comparavit; res has non tumultuarie aut obi-
 ter, sed secundum rigidas Botanicæ regulas exacte pertractans,
 & magnæ molis voluminibus ordine classium describens. Che-
 miæ studium non pertinax, sed transitorium fuit, quale Princi-
 pem, naturæ indagatorem, decebat.

Horto-
rum stu-
diosus.

Litteras, quas a teneris didicerat, per omne vitæ tempus Litteræ,
 dilexit; sententiam suam latino idiomate identidem in subscriptio-
 nibus declarans; optimis libris variarum artium & scientiarum le-
 gendis ut & colloquiis hominum, in sua arte peritorum, quotidie
 delectatus.

In omni suo vitæ commercio facilis. Spectaculorum, deli-
 ciarum, elegantia amans; nec ab Orientalium Gynæceis alienus,
 quæ ille Christianos inter Principes in Palatium suum introduce-
 rat primus; nec imitatore invenit. Unus ergo in tam amabili
 Principe fere reprehenditur a venere nævus, quem Gallicæ Hi-
 storici scriptor, GRAMMONDUS, in Henrico IV. excusare vi-

Tom. IV.

Ccc

CAROL.
WILHEL.

fus est; populos ea labe raro opprimi censens; quod, qui amat, vix potest sævire. (x)

§. XXVIII.

Uxor &
liberi.

Caroli Wilhelmi uxor fuit Magdalena Wilhelmina, Wilhelmi Ludovici, Wirtembergæ Ducis, filia, Eberhardi soror. Nata A. 1677. die 7. Septemb. nupta die 27. Junii 1697. mortua die 30. Oct. 1742. Durlaci, ubi vidua vixit; Pforzhemii sepulta; Princeps pia, in adversitatibus constans; trium liberorum mater; mortuo marito tutrix nepotum, quos illa, duobus filiis superstes, educavit Durlaci.

Carolus
Magnus.

Carolus Magnus, Caroli Wilhelmi filius senior, natus die 21. Jan. 1701. atque Laufannæ, ubi studiorum causa cum fratre versabatur, die 12. Jan. A. 1712. mortuus. Corpus, Basileam translatum, in Summi Templi crypta sub Choro quiescit; amabilis ephebus; de quo optima quæque sibi promiserant Parentes & Marchia.

§. XXIX.

Frider.
Princeps
heredit.

FRIDERICUS, Caroli Wilhelmi filius junior, hanc lucem aspexit A. 1703. die 7. Oct. Stutgardiæ; quo mater belli metu ad fratrem confugerat. Singularem curam habuit pater, doctrina

---

(x) GRAMMONDUS *Histor. Gall. Lib. I. pag. 9.*

& literis liberaliter a puero ut institueretur Fridericus. Optimos ei Præceptores adjunxit, atque octavo ætatis anno cum fratre Carolo, & Friderico, Comite Leiningensi, consobrino, eum misit Laufannam; Friderico Emichone Joanne Barone Uxkullio comite, Ephoro prudente. (y)

Carolus post duos menses quum decessisset Laufannæ, successionis jura in Fridericum transmisit. Hic biennio post (1714. die 29. Sept.) relicta Laufanna, Genevam petiit atque Lugdunum; ubi a Villaregio, Franciæ Mareschallo, honorifice exceptus, reliqua Gallia peragrata, versus finem anni 1715. Ludovicum XV. Regem puerum invisit Lutetiæ. Inde per Nancejum, Metas, Argentoratum ad penates reversus. Redux elegantioribus literis & artibus, præcipue mathematicis, se tradidit.

§. X X X.

A. 1718. patre auctore, novum in Galliam instituit iter; Iter Gall. Friderico Leiningensi iterum comite assumpto. Lutetiam delatus, præstantissimis artium Magistris erudiendum se tradidit; in Aula Regia sæpe versatus, cum Ludovico XV. familiaritate quadam conjunctus. Ducissam quoque Aurelianensem viduam, ex Pala-

Tom. IV.

Ccc 2

(y) Hic adhuc in vivis est Præses Regininis, venerandus senex, octogenario major.

CAROL.
WILHEL.

tina domo ortam filiumque ejus, Francici Regni eo tempore Rectorem, Philippum, Aurelianensium Ducem, crebro invisit; ab omnibus amice exceptus; qui præstantiam ingenii in eximio hoc Principe magis, quam sanguinis vinculum, se diligere fassi sunt.

IterBelg.

A. 1720. mense Aprili, relicta Gallia, in Belgium abiit, præcipuisque Belgii Austriaci urbibus perlustratis, die 16. Maji Hagam Comitum appulit. Vicinas ibi civitates, Lugdunum, Delphos, Amstelodamum adiit; tempus ita distribuens, ut mane incumberet literis, scriptoque consignaret ea, quæ in exterarum gentium moribus notatu digna ipsi videbantur.

Angl.

Anno sequenti die X. Maji, conscensa Slusis nave, contendit in Angliam; sæva in transitu tempestate jactatus. Londini Georgium I. Regem, omnemque regiam familiam salutavit. Præcipuos Angliæ Portus, Urbes, Academias, Arces spectator quum adiiisset, die quinto Julii ejusdem anni regia navi, post octo dierum navigationem, Roterodamum reverfus; Ultrajectum invifens, per Westphaliam contendit Cassellas, ubi humanissimo Caroli Landgravii hospitio exceptus & ægre dimiffus, Hanoviæ Comitum, Landgravium Darmstadiensium, Electorem Palatinum, Carolum Philippum, invisit; qui A. 1723. eum S. Huberti torque ornavit. Itinere triennali finito in Marchiam rediit.

§. XXXI.

Ab hoc tempore Carolus pater, publicis negotiis ut Publicis vacat negotiis. affuefaceret filium, omnia cum eo communicavit consilia; at separatam rem domesticam eum voluit habere.

A. 1724. Fridericus a Circulo Suevico Legionem obtinuit. Quadriennio post ab eodem Circulo constitutus est Vigiliarum Præfectus.

Sed antequam novum erumperet bellum, in quo bellicas Obitus ejus. sibi laudes pararet Fridericus, viginti novem annorum juvenis, lethali morbo correptus, ante patrem decessit die 26. Martii A. 1732. per aliquot annos minus prospera valetudine usus. Sedati & tranquilli animi Princeps; expers vitiorum, qui comitate & lenitate sua omnium sibi conciliaverat amorem.

Vigesimum quartum ætatis annum ingressus, A. 1727. Uxor & liberi. 3tio Julii duxerat Annam Carolam Amaliam, Johannis Wilhelmi Frifonis, Principis Nassovio - Araufionensis filiam, quæ marito superstes, in Caroloburgensi palatio vivit Durlaci; corpore sana; animo ægra. Ex hac duos filios procreavit Fridericus.

I. CAROLUM FRIDERICUM, natum A. 1728. die 22. Novemb. qui Carolo Wilhelmo, avo suo, in Marchia successit & in ea nunc regnat.

CAROL.
WILHEL.

II. WILHELMUM LUDOVICUM, natum die 14. Jan. A. 1732. qui A. 1747. Cohortem Batavicam Chiliarcha obtinuit. A. 1753. Arnhemii urbis Gubernator; anno sequente vigiliarum Præfectus omnium pedestrium Reipublicæ copiarum creatus est. (z) Princeps, qui Araufiorum & Badensium heroum sanguinem jungens, Fœderati totius Belgii oculos in se convertit.

Unica Caroli Wilhelmi filia fuit Augusta Magdalena, nata die 13. Nov. A. 1706. mortua Basileæ die 25. Aug. A. 1709. in Summo Templo ibidem sepulta, multis lacrymis Parentum composita.

(z) *General-Major.*

